

VERSLAG

CRB 2014-0359

De conjunctuur in de bouwsector –
april 2014

CCE
Conseil Central de l'Economie
Centrale Raad voor het Bedrijfsleven
CRB

Verslag over de conjunctuur in de bouwsector – april 2014

Contactpersoon:
jeanpaul.denayer@ccecrb.fgov.be

Inhoudopgave

1	Algemene conjunctuur.....	4
2	Ontwikkelingen activiteit in de bouwsector	6
2.1	Gebouwen	6
2.1.1	Nieuwbouw vergunningen	6
2.1.2	Verbouwingen.....	10
2.1.3	Conjunctuurcurve voor gebouwen	11
2.2	Infrastructuur.....	12
3	Werkgelegenheid.....	13
4	Besluit	16
5	Bijlage	17

Lijst grafieken

Grafiek 1-1: Ontwikkeling van het reëel Belgisch bbp per kwartaal.....	6
Grafiek 2-1: Ontwikkeling bouwvergunning 2006/1-2013/12 : nieuwe woningen (aantal, linkerschaal) en nieuwe utiliteitsgebouwen (1000 m3, rechterschaal) - voortschrijdende totalen over 12 maanden.	7
Grafiek 2-2: Vergunde woningen in België 2006-11/2013	8
Grafiek 2-3: Hypothecaire kredieten : aantal ingediende aanvragen volgens bestemming 2007-2013.....	10
Grafiek 2-4: Hypothecaire kredieten: bedragen van de aanvragen volgens bestemming 2007-2013	10
Grafiek 2-5: Vergunde verbouwingen in België: 2006-2013	11
Grafiek 2-6: Ruwbouw van gebouwen : conjunctuurcurven, bruto en afgevlakte gegevens : 2006-03/2014	11
Grafiek 2-7: Infrastructuur: synthetische conjunctuurcurven, bruto en afgevlakte gegevens: 2006-03/2014	12
Grafiek 3-1: Evolutie van de tijdelijke werkloosheid bij werknemers in de bouwnijverheid tussen januari 2008 en december 2013	14
Grafiek 3-2 : Aantal faillissementen bij bouwondernemingen in België, 2006-2013	15
Grafiek 5-1: Vlaams Gewest: vergunde woongebouwen 2006-11/2013.....	17
Grafiek 5-2: Waals Gewest: vergunde woongebouwen 2006-11/2013.....	17
Grafiek 5-3: Brussels Hoofdstedelijk Gewest: vergunde woongebouwen 2006-11/2013	17
Grafiek 5-4: Ontwikkeling bouwvergunning 2007/1-2013/12 : nieuwe utiliteitsgebouwen (1000 m3, linkerschaal en in aantal, rechterschaal) - voortschrijdende totalen over 12 maanden	18
Grafiek 5-5: Componenten van de synthetische curve –bouwnijverheid	18
Grafiek 5-6: Componenten van de synthetische curve – burgerlijke bouwkunde	18

Lijst tabellen

Tabel 1-1: Reële groei van het BBP (in %)	4
Tabel 3-1: Evolutie van het aantal tewerkgestelde werknemers in de bouwnijverheid 2008-2ekw 2013.....	13
Tabel 3-2: Evolutie van het aantal werkgevers met personeel en zelfstandigen in de bouwsector	14

1 Algemene conjunctuur

De algemene conjunctuurdata in het dit verslag zijn gebaseerd op de prognoses van de Europese Commissie gepubliceerd in de winter van 2014 (publicatiedatum 25/2/2014).

Voor de wereldeconomie verwacht de EC een groei van 2,9% in 2013; deze groei zal toenemen naar 3,6% in 2014 en 3,9% in 2015.

De vaststellingen wijzen er op dat

- het tijdens het laatste trimester van 2013 ingezette herstel zich verder zal doorzetten en merkbaar zal zijn in meerdere landen
- het herstel nog steeds broos blijft, gelet op de naweeën van de financiële crisis.

Voor de Eurozone wordt de geprojecteerde negatieve groei voor 2013 (-0,4%) omgebogen naar een groei van 1,2% en 1,8% in resp. 2014 en 2015. Voor het geheel van de Europese Unie kleurt het plaatje nog iets gunstiger: de geprojecteerde quasi nulgroei voor 2013 (0,1%) wordt omgebogen naar een groei van 1,5% en 2,0% in resp. 2014 en 2015.

De verschillende groeifactoren zullen in de toekomst evenwichtiger bijdragen tot de groei. Export wordt als groeimotor overtroffen door de binnenlandse vraag. De EC verwacht dat deze vraagontwikkeling zowel door de private vraag als door de investeringen zal worden aangezwengeld. De investeringsgroei zou moeten toenemen omdat een aantal hinderpalen die in de vraag van de bedrijven in de weg staan - weliswaar traag - verbeteren: de onzekerheid neemt af, financieringsvoorwaarden verbeteren, de noodzakelijke schuldfbouw is reeds gedeeltelijk uitgevoerd. De EC stelt dat het gevoerde beleid stilaan zijn vruchten afwerpt. De EC verwacht dat de private consumptie in 2014-2015 zal toenemen dankzij het positieve effect van de lage inflatie op het beschikbaar inkomen. Ook de situatie op de arbeidsmarkt zal dan verbeteren.

Tabel 1-1: Reële groei van het BBP (in %)

	1995-99	2000-04	2005-09	2010	2011	2012	2013f	2014f	2015f
België	2,6	2,0	1,1	2,3	1,8	-0,1	0,2	1,4	1,7
Duitsland	1,6	1,1	0,7	4,0	3,3	0,7	0,4	1,8	2,0
Frankrijk	2,4	2,0	0,6	1,7	2,0	0,0	0,3	1,0	1,7
Nederland	3,9	1,7	1,5	1,5	0,9	-1,2	-0,8	1,0	1,3
Eurozone	2,4	1,9	0,7	1,9	1,6	-0,7	-0,4	1,2	1,8
Verenigd Koninkrijk	3,6	3,2	0,6	1,7	1,1	0,3	1,9	2,5	2,4
Europese Unie	-	2,2	0,9	2,0	1,7	-0,4	0,1	1,5	2,0
Verenigde Staten	4,1	2,7	0,9	2,5	1,8	2,8	1,9	2,9	3,2
Japan	0,8	1,4	-0,3	4,7	-0,5	1,4	1,6	1,6	1,3

Bron: Europese Commissie (Winter Forecast 02 2014)

Uit de bovenstaande tabel blijkt dat België en zijn omringende landen slechts een zeer bescheiden groei kennen in 2013 (voor Nederland zelfs negatief). Dit slaat voor alle landen om in 2014 en zet zich versterkt door in 2015. In 2015 levert dit groeicijfers voor de omringende landen die variëren tussen 1,3% (Nederland) en 2% (Duitsland) op. België en Frankrijk vormen de middenmoot met 1,7%.

Voor België, Duitsland, Frankrijk en Nederland werden de geprojecteerde groeicijfers in de voorspelling van de herfst 2013 (EC autumn forecast) in (bijna) alle gevallen naar boven herzien in de winter 2014 (EC winter forecast). Alleen Frankrijk behoudt dezelfde groeivoorspelling voor 2015.

Specifiek voor België wijst de EC naar de verbetering van het vertrouwensklimaat. De vertrouwensindices bereiken nu het hoogste niveau sinds midden 2011. De EC stelt echter expliciet dat deze vaststelling niet geldt voor de sector van de bouwnijverheid.

Om het globale groeicijfer van België te duiden moet ook gekeken worden naar de groeidynamiek. De stevigere dan voorziene groei van de private consumptie in de tweede helft van 2013 werkt nog door in 2014. Deze groeitendens zal nog aansterken in 2014 en 2015.

Kapitaalvorming wordt aangedreven door het herstel van de investeringen, meer bepaald vanuit de bedrijven. Dit wordt o.a. aangestuurd door bezettingsgraden die hun lange termijn gemiddelde waarden stilaan benaderen.

Netto export is een belangrijke ondersteunende factor geweest voor de groei in 2013. Vanaf 2015 zal de import echter opnieuw toenemen omwille van de verhoogde binnenlandse vraag.

Algemeen gesteld, en dat blijkt ook uit de bovenstaande tabel, sluiten de groeiprestaties van België aan bij deze van de Eurozone.

De EC stelt dat de verstrakking van de kredietvoorwaarden één van de belangrijkste bestaande bedreigingen is voor deze positieve groeioprognose.

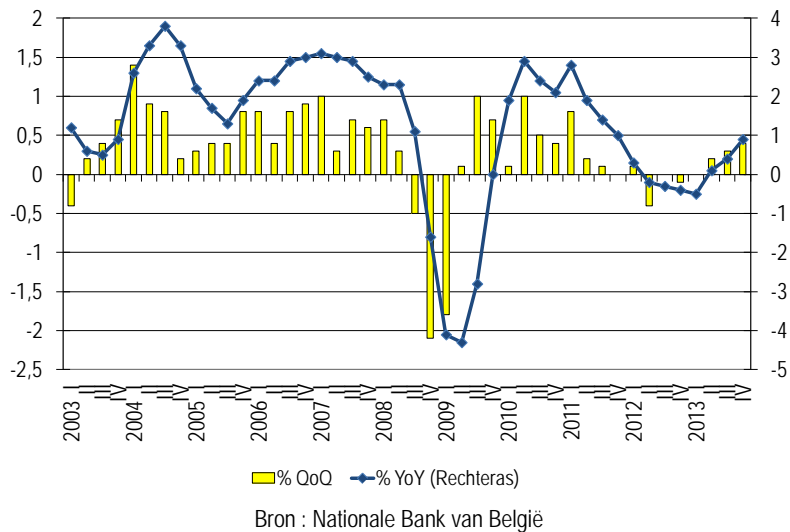
Zoals reeds vermeld zal de arbeidsmarkt (werkloosheid) nog wat verslechteren in 2014 (werkloosheidsgraad van 8,4% in 2013 naar 8,5% in 2014). De werkloosheid pas afnemen onder impuls van een toenemende binnenlandse vraag in de loop van 2015. De werkloosheidsgraad zou in 2015 dan ook afklokken op 8,2%. Merk op dat dit in historisch perspectief nog steeds zwakke cijfers zijn.

De inflatie zal zeer laag blijven en zelfs nog iets afnemen in de komende trimesters. De lage inflatie kan o.a. worden toegeschreven aan de BTW verlaging op elektriciteit en de maatregelen m.b.t. de reële bevrizing van de lonen.

Er wordt verwacht dat het overheidstekort, los van nieuwe maatregelen, op hetzelfde niveau zal blijven in de periode 2013-2015. Dit geldt ook voor de totale staatschuld die in 2015 nog steeds op 100% van het BBP zal bedragen

Uit de onderstaande grafiek blijkt dat de positieve kentering van BBP-groei (jaar-op-jaar) van de Belgische economie vanaf het 2de kwartaal 2013, zich daarna steviger doorzet. De kwartaal-op-kwartaal cijfers bevestigen deze positieve evolutie.

Grafiek 1-1: Ontwikkeling van het reëel Belgisch bbp per kwartaal

De NBB stelt in haar conjunctuurenquête (02/2014) vast dat het ondernemersvertrouwen verder stijgt. Deze is het meest uitgesproken voor de dienstverlening aan bedrijven. Voor de bouw wijst de synthetische bruto curve op een lichte verbetering. In de handel en de industrie stelt men een zeer lichte verzwakking vast.

Eerder werd gewezen op het belang van export bij de herneming van de Belgische economie. Deze export is uiteraard afhankelijk van de ontwikkelingen in de wereldhandel. Het Centraal Planbureau (NL) voorspelt in haar "handelsmonitor" een gunstige ontwikkeling van de wereldhandel voor de periode 2013-2015 (2013: +1,90%; 2014: +4,25%; 2015: 5,00%).

In onze vorige conjunctuuranalyse werd gewezen op een aantal situaties die toen konden wegen op de conjuncturele evolutie zoals de budgettaire onzekerheid in de VSA, de fragielere ontwikkelingen van de groeielanden en de nasleep van de Eurocrisis. Op dit ogenblik lijken deze punten wat aan belang te hebben ingeboet. Ondertussen zijn er echter wel de spanningen in Oekraïne bijgekomen.

2 Ontwikkelingen activiteit in de bouwsector

2.1 Gebouwen

2.1.1 Nieuwbouw vergunningen

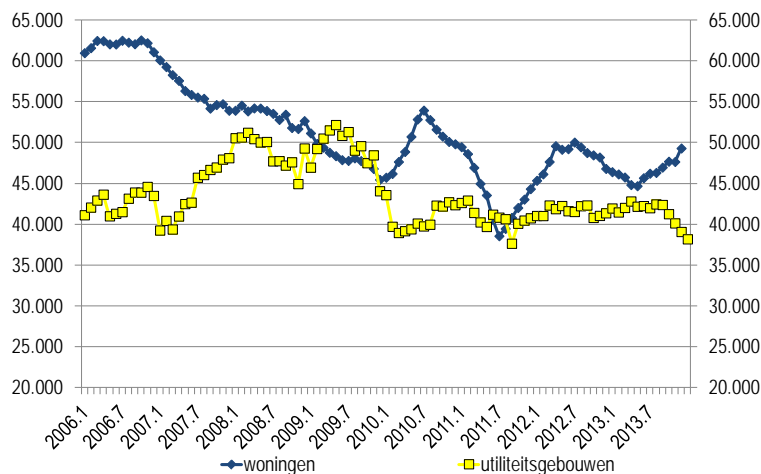
Grafiek 2-1 geeft de ontwikkeling van de bouwvergunningen voor de nieuwe woningen en voor de utiliteitsgebouwen weer.

Niet-residentiële gebouwen

In december 2013 was 38,2 miljoen m³ aan utiliteitsgebouwen vergund (voortschrijdend jaargemiddelde). In vergelijking met december 2012 daalt dit volume met 9%. In het vorig conjunctuurverslag werd nog vastgesteld dat het volume aan vergunde utiliteitsgebouwen (jaarcumul) vrij constant bleef, mogelijk is deze trend op dit moment negatief omgebogen. Het aantal bouwvergunningen (gecumuleerde jaar-op-jaar cijfers) in 2013 is nagenoeg ongewijzigd. De

gemiddelde omvang van een bouwproject (jaar-op-jaar vergelijking tot december) is de laatste 12 maanden met 8% afgenomen.

Grafiek 2-1: Ontwikkeling bouwvergunning 2006/1-2013/12 : nieuwe woningen (aantal, linkerschaal) en nieuwe utiliteitsgebouwen (1000 m3, rechterschaal) - voortschrijdende totalen over 12 maanden.

Bron : CRB op basis ADSEI

Residentiële gebouwen

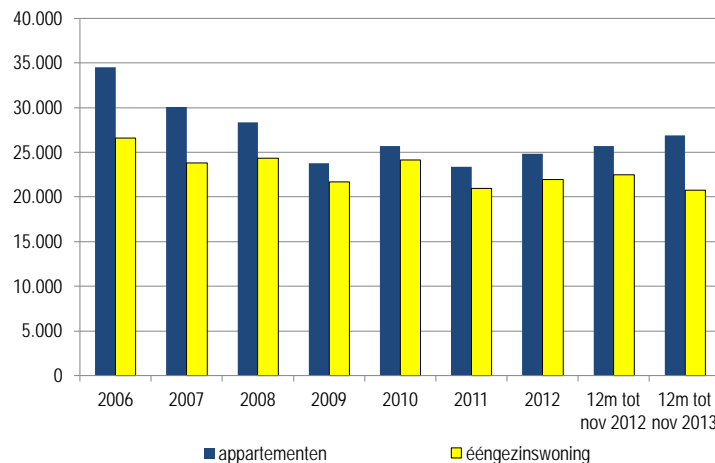
Wanneer december 2013 (jaar-op-jaar cumulatief) wordt vergeleken met december 2012 dan zien we een toename van het aantal bouwvergunningen met ca. 5%. (van 46.802 naar 49.299). Dit aantal bouwvergunningen blijft een "leading indicator" voor de ontwikkelingen in de residentiële woningbouw. De cumulatieve jaarcijfers tonen een blijvende toename van het aantal vergunningen vanaf juni 2013. Het is wat voorbarig om te besluiten dat deze licht positieve cijfers wijzen op een blijvende ommekeer.

De laagste waarde voor bouwvergunningen voor woningen op jaarbasis sinds 2011 werd genoteerd in juli 2011 (cumul jaar-op-jaar 38.700), de hoogste in juli 2012 (50.000).

Het aantal bouwvergunningen wordt verder nog opgedeeld naar appartementen en eengezinswoningen. Het aantal vergunningen voor appartementen kende tussen 2006 en 2009 een sterkere daling dan deze van de eengezinswoningen; in 2010 was er een positieve en in 2011 een negatieve evolutie telkens t.o.v. het voorgaande jaar. 2012 kende qua vergunningen opnieuw een positieve evolutie tegenover het jaar voorheen. Wanneer de laatste 12 maanden t.e.m. 11/2013 vergelijken met dezelfde periode tot 11/2012 dan stelt men voor het eerst sinds 2006 een uiteenlopende evolutie vast voor beide woonvormen. Het aantal vergunningen voor de eengezinswoning daalt met 7,8%, terwijl het aantal vergunningen voor appartementen toeneemt met 4,7%.

Vast staat dat het aantal toekomstige vergunningen voor residentiële nieuwbouw zullen beïnvloed worden door de beslissingen van de regionale overheden inzake de "woonbonus".

Grafiek 2-2: Vergunde woningen in België 2006-11/2013

Bron : CRB op basis ADSEI

Grafiek 5-1, Grafiek 5-2 en Grafiek 5-3 (in bijlage) tonen de regionale verschillen in België.

Het valt op dat het aantal vergunningen voor appartementen in de 12 maanden t.e.m 11/2013 t.o.v. dezelfde periode tot 11/2012 toeneemt in Vlaanderen en Brussel, en quasi onveranderd blijft in Wallonië. Inzake vergunningen voor appartementen is de groei het sterkst in Brussel (+43%). We merken op dat bijna 3/4 van het totaal aantal vergunningen voor appartementen uit Vlaanderen komt.

In Vlaanderen en in Wallonië daalt het aantal vergunningen voor huizen in de 12 maanden t.e.m. 11/2013 t.o.v. dezelfde periode tot 11/2012. In Brussel noteert men een toename maar de marktomvang voor dit type woning is daar verwaarloosbaar t.o.v. de andere regio's.

Het verkrijgen van de bouwvergunning is voor de bouwheer de voorwaarde om te kunnen overgaan tot de realisatie van de woning. De zwakke cijfers inzake eengezinswoningen wijzen op een negatieve marktontwikkeling in dit segment. Hierbij moet ook worden onderstreept dat er tussen de aanvraag en de realisatie van de woning een zekere vertraging is. Ondanks het verkrijgen van een vergunning zijn de bouwheren in toenemende mate geneigd om te wachten met de bouwfase. De NBB bevestigt dat het aantal toegestane bouwvergunningen en het aantal werkelijk aangevatte gebouwen verder uit mekaar groeit.¹

De bereidheid om te bouwen wordt uiteraard beïnvloed door de betaalbaarheid van een dergelijk project. Studies van de NBB wijzen op een stijgend aandeel van de afbetalingslast in het netto beschikbaar inkomen in de periode 2004-2008 van ca. 15% naar meer dan 20%. Sinds 2008 blijft deze last ongeveer stabiel.²

¹ Presentatie NBB aan brc Bouw dd. 13/1/2014: "Economische vooruitzichten en conjuncturele situatie voor de bouwsector" CCE 2014-0113

² Presentatie NBB aan brc Bouw dd. 13/1/2014: "Economische vooruitzichten en conjuncturele situatie voor de bouwsector" CCE 2014-0113

Hypothecaire kredieten

De reden voor de sterke stijging van het totaal aantal aanvragen voor een hypothecair krediet voor verbouwingen tot 2011 werd reeds meermaals aangehaald (de fiscaal gunstige "groene lening").

Daarna namen de aanvragen voor nieuwbouwleningen af, 2012 is dan ook een kanteljaar.

Grafiek 2-3 toont aan dat het aantal aanvragen van hypothecaire kredieten voor nieuwbouw met 8% toenemen t.o.v. 2012. Toch blijft het aantal aanvragen voor nieuwbouw in 2013 op een laag niveau in vergelijking met de hele weergegeven periode 2007-2012 (grafiek).

Het aantal aanvragen van hypothecaire kredieten voor verbouwing is met 5% in 2013 gedaald t.o.v. 2012. Het aantal aanvragen voor verbouwing (2013) blijft dus quasi op hetzelfde peil als in 2012. Dit blijft in schril contrast staan met de periode tussen 2007 en 2011 waarin er een stevige jaarlijkse toename werd genoteerd.

Het totaal aangevraagd bedrag aan hypothecaire leningen groeit met 8% tussen 2012 en 2013.

De gevraagde bedragen aan hypothecaire leningen voor nieuwbouw stijgen van 4,1 miljard euro in 2012 naar 4,5 miljard euro 2013. In 2012 stond het jaarbedrag voor nieuwbouw wel op een historisch (2007-2013) laagtepunt.

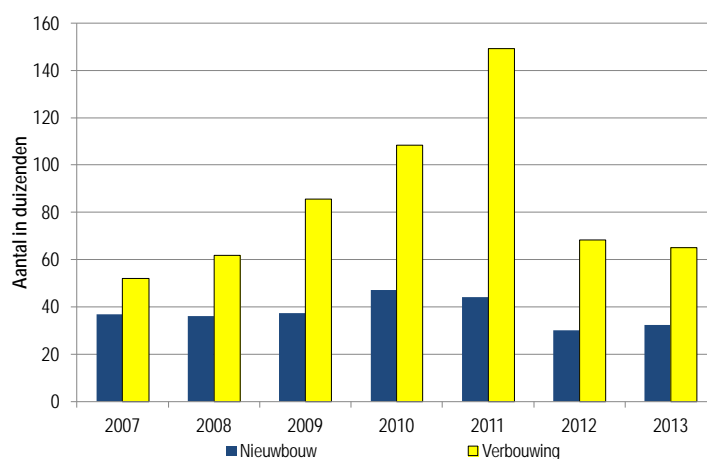
Ook de leningen voor verbouwing stijgen lichtjes van 2,7 miljard euro naar 2,8 miljard in 2013.

In de periode 2007-2011 ziet men een daling van het aangevraagd kredietbedrag per kredietaanvraag voor nieuwbouw. Dit bereikt een dieptepunt in 2011 met 109.000 euro en 28.000 euro voor resp. nieuwbouw en verbouwing. Het gemiddeld aangevraagd bedrag in 2013 voor nieuwbouw bedraagt 140.000 euro t.o.v. 136.000 euro in 2012, het gemiddeld aangevraagd bedrag in 2013 voor verbouwing bedraagt 43.000 euro t.o.v. 40.000 euro in 2012.

De toename van het bedrag voor verbouwing kan worden verklaard door het uitdoven van de fiscaal voordelige "groene lening". Deze kon slechts voor een geplafonneerd bedrag onderschreven worden (maximaal 15.000 euro per persoon).

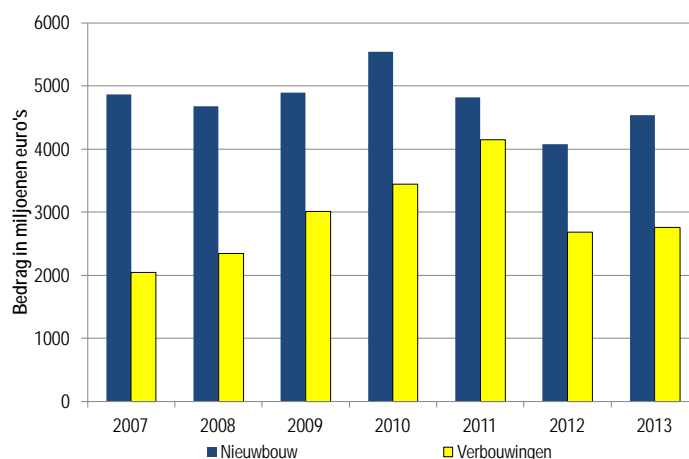
Ook hier zullen de toekomstige ontwikkelingen inzake hypothecaire leningen sterk afhangen van de concrete implementatie van de gewestelijke beleidsmaatregelen inzake woonfiscaliteit.

Grafiek 2-3: Hypothecaire kredieten : aantal ingediende aanvragen volgens bestemming 2007-2013

Bron : CRB op basis NBB

Grafiek 2-4: Hypothecaire kredieten: bedragen van de aanvragen volgens bestemming 2007-2013

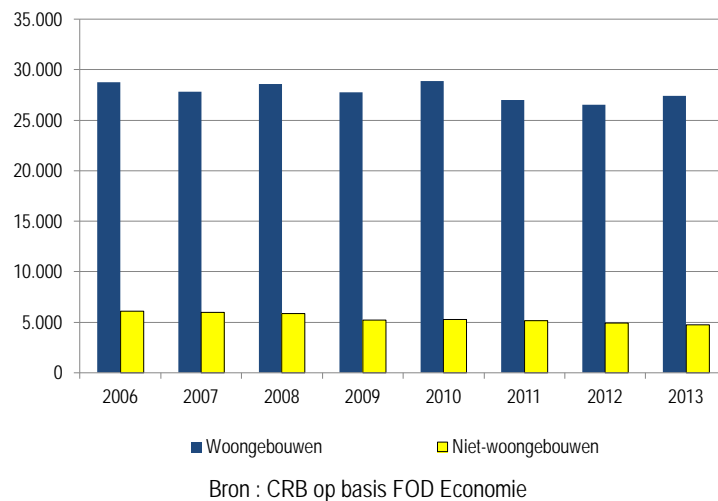
Bron : CRB op basis NBB

2.1.2 Verbouwingen

Grafiek 2-5 toont aan dat in 2013 t.o.v. 2012 het aantal vergunde verbouwingen voor niet-woongebouwen licht afnam met ca. 3%. Het aantal vergunde verbouwingen voor woongebouwen steeg met 3,4%. Het aantal vergunde verbouwingen voor woongebouwen kende een eerste positieve kentering sinds 2010. Het aantal vergunde verbouwingen voor niet-woongebouwen bleef verder lichtjes afnemen.

Hierbij moet steeds rekening worden gehouden dat deze cijfers slechts een partieel beeld geven van de evolutie in de verbouwingen; heel wat verbouwingen gebeuren zonder dat een vergunning moet worden aangevraagd.

Grafiek 2-5: Vergunde verbouwingen in België: 2006-2013

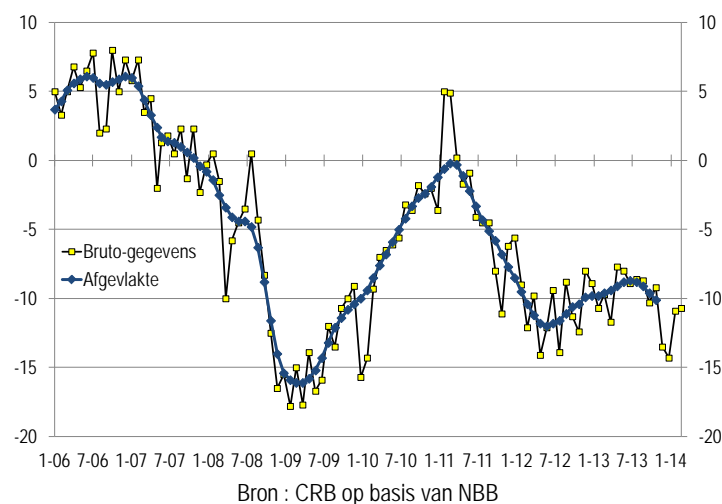

2.1.3 Conjunctuurcurve voor gebouwen

De afgevlakte gegevens tonen aan dat de synthetische conjunctuurcurve onafgebroken is gedaald tussen midden 2011 en midden 2012. De kentering die zich inzette in het laatste halfjaar van 2012 heeft zich weten door te zetten tot midden 2013. Daarna is er een terugval.

De bruto gegevens vertonen voor het eerst sinds een paar maanden een bruusk zaagtandpatroon. De twee laatste registratiemaanden wijzen op een verbetering.

Grafiek 2-6: Ruwbouw van gebouwen : conjunctuurcurven, bruto en afgevlakte gegevens : 2006-03/2014

Daarnaast wordt ook gepeild voor de bouwsector naar deelaspecten van het conjunctuurverloop: het verloop van het orderbestand, het verloop van het ingeschakeld materieel, de beoordeling van het orderbestand en de vooruitzichten van de vraag.

In de bijlage van deze nota (grafiek 5-5) worden deze elementen grafisch geïllustreerd (afgevlakte reeksen).

De negatieve evolutie van de afgevlakte reeks einde 2013 vindt zijn oorsprong in uiteenlopende onderliggende evoluties. Eerst en vooral is de perceptie van de evolutie van de vraagvooruitzichten en de beoordeling van het gezamenlijk orderbestand negatief. Deze indices bevinden zich ook op een (historisch) laag peil. Het orderbestand en het verloop van het ingeschakeld materieel zijn resp. licht dalend en stabiel. De bruto gegevens voor de periode november-maart 2014 (niet opgenomen in de grafiek in bijlage) duiden enerzijds op een verzwakking van het gezamenlijk orderbestand, anderzijds op een versterking van de vraagvooruitzichten.

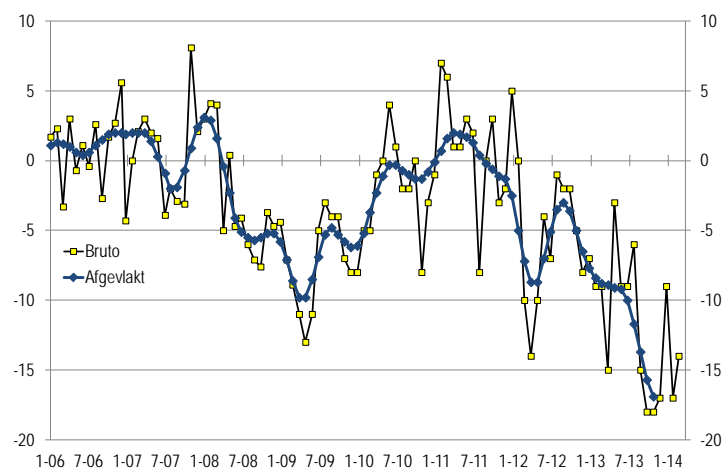
2.2 Infrastructuur

De fundamenteel dalende tendens ingezet vanaf september 2012, zoals vastgesteld in het vorige conjunctuurverslag, zet zich door tot in november 2013 (afgevlakte reeks). De bruto-gegevens (beschikbaar tem 03/2014) vertonen ook hier in de laatste maanden een zeer grillig patroon.

In de bijlage van deze nota (grafiek 5-6) worden drie van de elementen die deze evolutie onderbouwen geïllustreerd: het verloop van het orderbestand, de zwakke vooruitzichten van de vraag en de vooruitzichten inzake de beoordeling van het orderbestand. Al deze elementen kennen een negatief verloop.

Deze blijvend zwakke evolutie wordt bevestigd (hoewel er nog schommelingen zijn) door de bruto gegevens (tot 3/2014, niet opgenomen in de grafiek in bijlage).

Grafiek 2-7: Infrastructuur: synthetische conjunctuurcurven, bruto en afgevlakte gegevens: 2006-03/2014

Bron: CRB op basis NBB

De investeringsbereidheid van de (lokale) overheden hangt samen met de evolutie van hun budgettaire situatie. De komende jaren zullen alle overheden in België hun begroting verder (moeten) saneren. De mate waarin dit verder zal raken aan de plannen inzake infrastructuurwerken is vooralsnog onduidelijk.

3 Werkgelegenheid

Jaar-op-jaar (einde 2de kwartaal 2012 vs. einde 2de kwartaal 2013) daalt de werkgelegenheid in de sector van 215.385 naar 211.023. Dit is een daling met 4.362 werknemers. De daling van de tewerkstelling nam sterk toe in de twee eerste trimesters van 2013. De tewerkstelling van werknemers in de sector kende zijn laatste hoogtepunt in het derde trimester van 2011. De sector wordt dus duidelijk geconfronteerd met een continue daling van de tewerkstelling.

In de onderstaande tabel wordt (tot nu, dit onderscheid zal vermoedelijk aan relevantie verliezen i.f.v. de nieuwe wetgeving) de opdeling tussen arbeiders en bedienden opgenomen. Daarin wordt bevestigd dat het aandeel werknemers in de bouwnijverheid onder het bediendestatuut bleef toenemen (mogelijk verklaard door de groeiende administratieve en technische complexiteit van de bouwsector).

Tabel 3-1: Evolutie van het aantal tewerkgestelde werknemers in de bouwnijverheid 2008-2ekw 2013

		Arbeiders	Bedienden	Totaal
2008	I	176.379	34.687	211.066
	II	176.244	35.217	211.461
	III	177.960	36.111	214.071
	IV	175.850	36.113	211.963
2009	I	175.158	36.454	211.612
	II	174.116	36.456	210.572
	III	174.894	36.792	211.686
	IV	173.504	36.836	210.340
2010	I	174.299	37.159	211.458
	II	174.454	37.303	211.757
	III	175.872	37.775	213.647
	IV	176.153	38.042	214.195
2011	I	177.357	38.966	216.323
	II	176.413	38.736	215.149
	III	177.597	39.438	217.035
	IV	177.255	39.395	216.650
2012	I	176.663	39.724	216.387
	II	175.537	39.848	215.385
	III	175.553	40.270	215.823
	IV	173.714	40.818	214.532
2013	I	171.841	40.837	211.678
	II	170.272	40.751	211.023

Bron: RSZ (snelle) ramingen van de tewerkstelling (groene en beige brochure)

Zoals blijkt uit Tabel 3-2 is het aantal bedrijven dat werknemers tewerkstelt voor het eerst in de periode 2007-2012 teruggevallen, het aantal zelfstandigen actief in de sector is in diezelfde periode blijven toenemen.

Tabel 3-2: Evolutie van het aantal werkgevers met personeel en zelfstandigen in de bouwsector

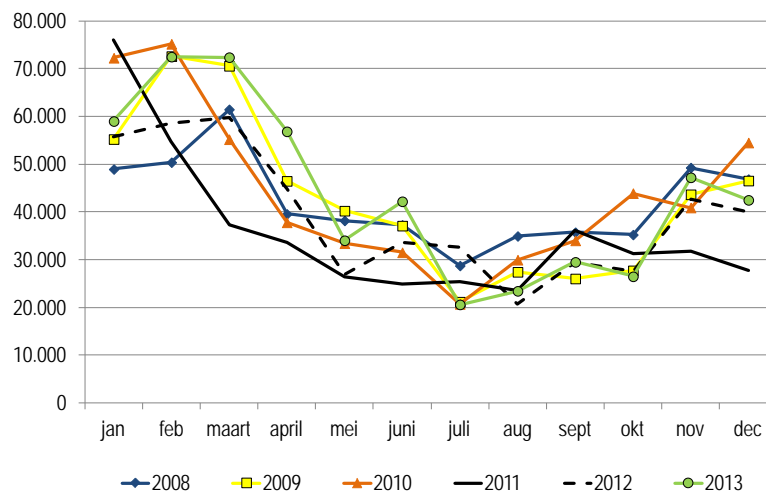
	Werkgevers met personeel	Zelfstandigen
2007	27.590	48.009
2008	27.948	49.616
2009	28.002	52.489
2010	28.812	57.274
2011	29.256	58.189
2012	28.948	60.102

Bron: RSZ en RSVZ

Het gemiddeld aantal tijdelijk werklozen in 2013 lag 11% hoger dan in 2012 (grafiek 3-1)..

De seizoeneffecten zijn ook nu merkbaar: voor de meeste jaren observeert men hoge waarden bij de aanvang van het kalenderjaar, die gekoppeld zijn aan de slechtere weersomstandigheden in die periode.

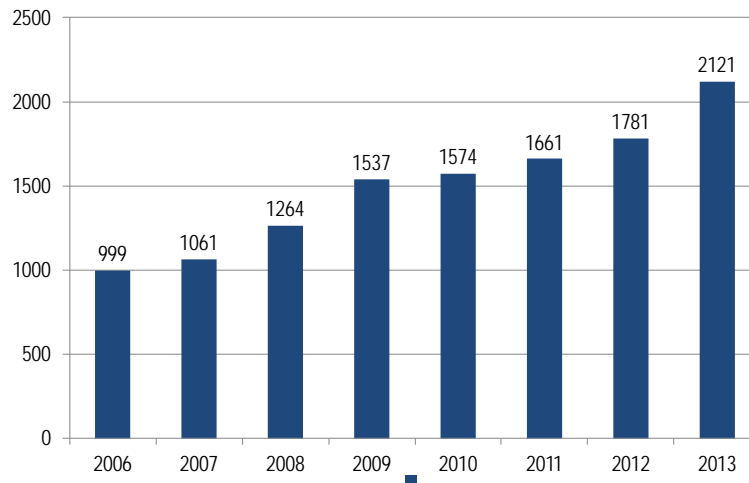
Grafiek 3-1: Evolutie van de tijdelijke werkloosheid bij werknemers in de bouwnijverheid tussen januari 2008 en december 2013

Bron : CRB op basis van RVA

Sinds 2006 (toen ca. 1000 gevallen) is het aantal faillissementen in de bouwsector elk jaar gestegen. Uit de verslaggeving van Graydon (Grafiek 3-2) blijkt dat in de bouwsector 2.121 bedrijven failliet gingen in 2013 (t.o.v. 1.781 vorig jaar). De berekende lineaire jaartendens in het vorig conjunctuurverslag (+7% meer faillissementen) werd nog ruim overtroffen (+19%), wat wijst op een versnelling van het aantal faillissementen. In 2012 was er, vergeleken met 2011, een stijging van het aantal faillissementen van 7,2%.

Grafiek 3-2 : Aantal faillissementen bij bouwondernemingen in België, 2006-2013

Bron: CRB op basis van Graydon Belgium

Het bedrijf Graydon volgt de betalingsgewoonten op voor alle sectoren. Globaal voor België en voor alle sectoren is volgens hen het betaalgedrag tussen bedrijven verbeterd in het tweede semester van 2013.³

Wanbetaling van facturen blijft een probleem in de bouwsector. Zowel de sector Nace 41 (bouw van gebouwen), als de Nace 42 (weg- en waterbouw) zien hun betaalscore dalen in het vierde kwartaal van 2013 in vergelijking met het derde kwartaal van 2013. De betaalscore meet de betalingsmoraliteit, de mate waarin de bedrijven de afgesproken betalingsvoorwaarden ook effectief nakomen.

De toename van de gemiddelde tijdelijke werkloosheid en het aantal faillissementen in 2013 samen met de zorgwekkende afname van de tewerkstelling in het eerste semester van 2013, voorspelt weinig goeds voor de tewerkstelling in het tweede semester van 2013.

³³ Graydon, Studie betaalgedrag, 4^e kwartaal 2013

4 Besluit

De wereldeconomie zal sterker groeien in 2014 en 2015 dan in 2013.

De Eurozone zal vanaf 2014 opnieuw een positieve groei van 1,2% laten optekenen. Deze beweging zet zich versterkt door in 2015 (1,8%).

In deze context scoort België inzake groeiprognose hoger dan de Eurozone in 2014 (1,4%) en geeft wat groei prijs t.o.v. de gemiddelde groei van de Eurozone in 2015 (1,7%).

De verwachtingen van de EC zijn dus gematigd positief en naar boven herzien voor België en zijn buurlanden sinds de herstprognose 2013 van de EC. Dit komt doordat een aantal hinderpalen zoals de zwakkere wereldhandel en de nasleep van de Eurocrisis aan die de groei belemmerden stilaan aan invloed verliezen. Toch blijft het herstel nog broos omdat o.a. de financiering van de groei nog kan stokken ten gevolge van de financiële crisis.

De EC merkt op dat de vertrouwensindices in België hersteld zijn tot op het niveau van 2011. Deze algemene vaststelling geldt echter niet voor de bouwsector.

Voor de Belgische bouwsector stelt men vast dat het aantal vergunningen (gecumuleerde jaar-op-jaar cijfers) voor nieuwbouw in de residentiële sector sinds juni 2013 opnieuw toenemen. Deze evolutie is de resultante van een aantrekkende appartementensector en een daling in het segment van de eengezinswoning.

Het aantal vergunningen voor renovatie neemt lichtjes toe, dankzij het segment van de woongebouwen.

Het aantal aangevraagde hypothecaire leningen voor nieuwbouw neemt toe, dit in tegenstelling tot de verbouwingen. Voor beide segmenten stijgen de totale gevraagde bedragen, ook de bedragen per aanvraag nemen toe.

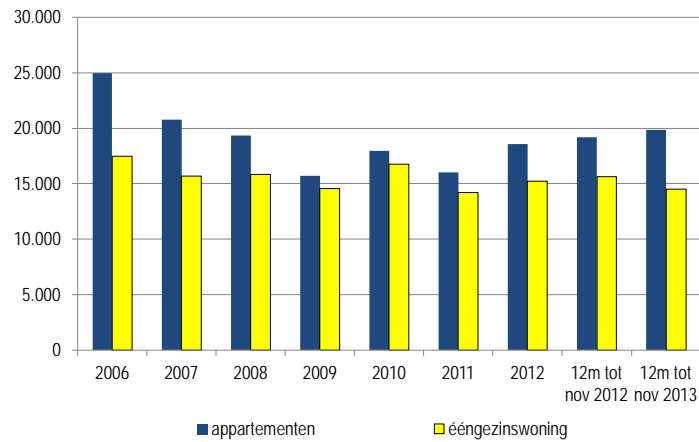
In de laatste geobserveerde maanden daalt de conjunctuurcurve voor de ruwbouw opnieuw licht. De conjunctuurcurve voor de infrastructuur, dalend sinds het najaar 2012, duikt naar historische laagten in de laatste maanden.

De werkgelegenheid loopt sterk achteruit in het eerste semester van 2013. Tussen einde 2012 en het einde van het tweede trimester van 2013 noteert men een verlies van ca. 3.500 werknemers. De tijdelijke werkloosheid blijft op een hoog peil. Het aantal faillissementen bereikt historische waarden. Dit alles voorspelt weinig goeds voor de evolutie van de tewerkstelling in het tweede semester van 2013 en begin 2014.

De conclusies zijn identiek aan deze van het vorige conjunctuur rapport. Alle elementen schetsen het portret van een sector in moeilijkheden. Pas als de sector net als andere sectoren zal kunnen meegenieten van een algemene economische heropleving worden betere vooruitzichten mogelijk. Laat ons hopen dat de aangekondigde heropleving in 2014 en 2015 werkelijkheid wordt.

5 Bijlage

Grafiek 5-1: Vlaams Gewest: vergunde woongebouwen 2006-11/2013

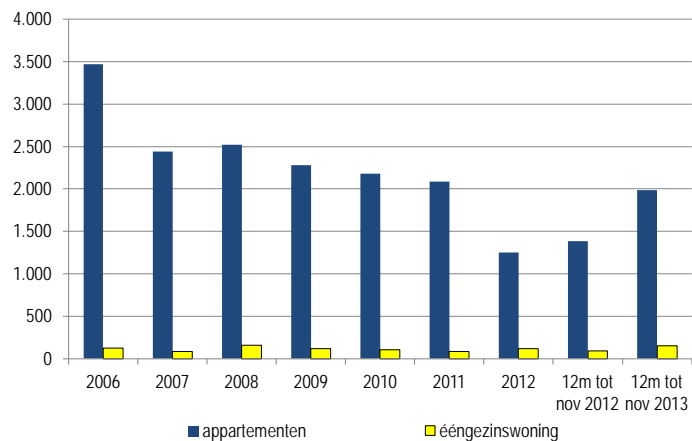
Bron: CRB op basis FOD Economie

Grafiek 5-2: Waals Gewest: vergunde woongebouwen 2006-11/2013

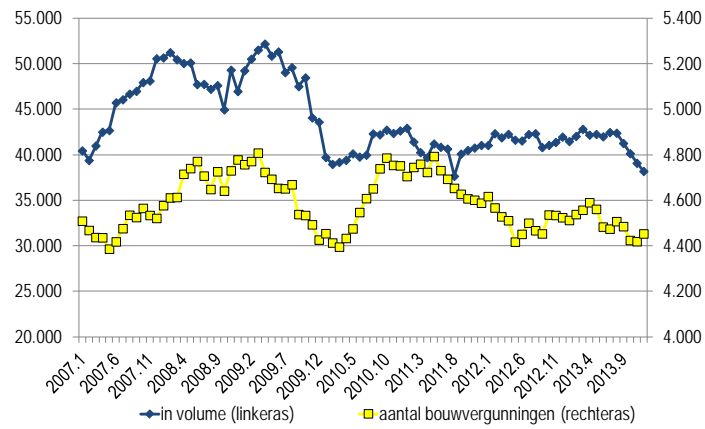
Bron: CRB op basis FOD Economie

Grafiek 5-3: Brussels Hoofdstedelijk Gewest: vergunde woongebouwen 2006-11/2013

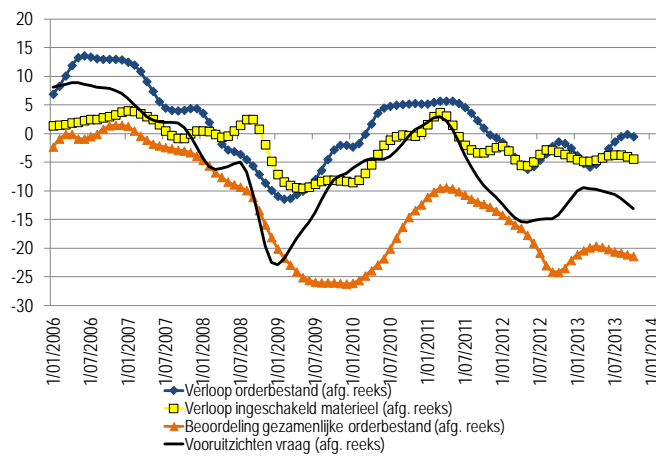
Bron: CRB op basis FOD Economie

Grafiek 5-4: Ontwikkeling bouwvergunning 2007/1-2013/12 : nieuwe utiliteitsgebouwen (1000 m3, linkerschaal en in aantal, rechterschaal) - voortschrijdende totalen over 12 maanden

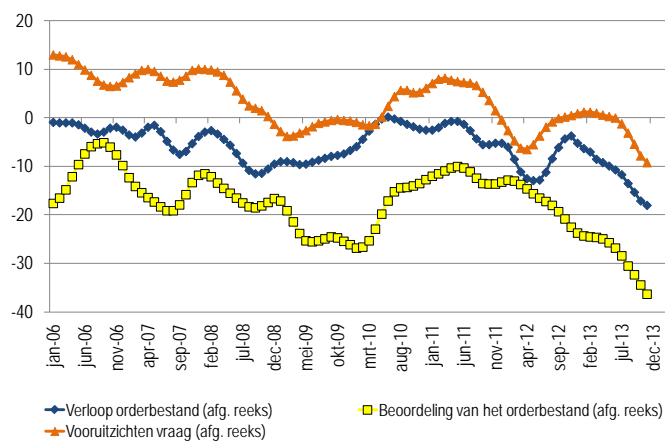
Bron: CRB op basis ADSEI

Grafiek 5-5: Componenten van de synthetische curve – bouwnijverheid

Bron:NBB

Grafiek 5-6: Componenten van de synthetische curve – burgerlijke bouwkunde

Bron:NBB